

Վ. ԿԻՐՈՑԻՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՄԵՇ ԵՊՈՍԸ
„ՍԵՍՈՒՆՑԻ ԴԵՎԻԹԻ“

891.99.09

Կ-53

Հ Ա Յ Պ Ե Տ Հ Ի Ա Տ

Арм.
2-52592

Վ. ԿԵՐՊՈՑԻՆ

13 APR 2011

904

891.99.09

4-53

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՄԵԾ ԵՊՈՍԸ
„ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՎԻԹԸ“

ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

ՔԱՆՈՒՄ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՁՈՒՅԱՆ
«ՍՍՍՈՒՆՑԻ ԴԱՎԻԹ»-Ի 100-ԱՄՅԱԿԻՆ ՆՎԻՐՎԱԾ
ՊԼԵՆՈՒՄՈՒՄ

ՅԵՐԵՎԱՆՈՒՄ, 1959 թՎԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 16-ԻՆ

Инд. № 14148

Հ Ա Յ Պ Ե Տ Ղ Ր Ո Ս

22.05.2013

63.984

39662-67

В. Кирпотин
 Великий эпос армянского народа
 „Давид Саеунский“
 Арм. Гиз. ССР, Ереван, 1940 г.

Ընկերներ:

Խնձ մեծ պատիվ է վիճակվել, ՌԽՖՍՀ գրողների հանձնարարութեամբ, հայ ժողովրդի մեծ և հերոսական եպոս «Սասունցի Դավիթ»-ին նվիրված զեկուցում տալու: ՌԽՖՍՀ բոլոր գրականութեանների անունից, յեղբայրական ուսական գրականութեան անունից ամբողջ հողով վողջունում եմ տաղանդավոր հայ գրողներին և հանձինս նրանց՝ ազատ ու յերջանիկ հայ ժողովրդին:

Ընկերներ: Այս յերկրի հյուրերն են յեղել Գրքոյնից ու Պուշկինը: Յերեվանում և առաջին անգամ բնական մարմնավորում գտել «Սեյրից պատուհաս»-ը: Համակրանքի, բարեկամութեան և սիրո յեղբայրական կապերը դեռ վաղուց են դոյացել հայ և ուս ժողովուրդների միջև, ուս և հայ ժողովրդի առաջավոր մտքերի միջև: XIX դարի կեսերի հեղափոխական՝ դեմոկրատական շարժումը, վորին գլխավորում էին Հերցենն ու Չերնիշեվսկին, բեղմնավոր ազդեցութուն և ունեցել հայկական կուլտուրայի և հայ գրականութեան վրա: Հայ բոցաշունչ հեղափոխական Նալբանդյանը յեղել է ինքնակալութեան դեմ ուղղված մեր՝ ընդհանուր պատմական պայքարի մասնա-

կիցը: Պուշկինի, Լերմոնտովի, Նեկրասովի և այլ ուսուցիչները հանձարն ոգնել և հայ մեծ գրողներին ձեռնադրմանը, վորի մասին բազմիցս հայտարարել են լավագույն հայ գրողները, և վորոնց թվում Հովհաննես Թումանյանը:

Ընկերներ: Այս հանդիսավոր ժամին առանձին լեռախտագիտութեամբ մենք պետք է հիշատակենք Լեւինի և Ստալինի բարեկամ, ուստական սոցիալիստական գրականութեան նախահայր, ուստական մեծ գրող Ալեքսեյ Մաքսիմովիչ Գորկու անունը: Նա շատ և մեծ հաջողութեամբ և աշխատել ուստական և հայկական գրականութեաննների միջև որդանական անքակտելի կապեր ստեղծելու համար: Նա բարձր էր գնահատում հայ ժողովրդի կուլտուրական ժառանգութեան անսպասու հարստութեանը, նա հարգում և սիրում էր իրեն ժամանակակից առաջավոր հայ գրողների ստեղծագործութեանը: Նրա խորհրդով էր, վոր Վ. Յա. Բրյուսովը կատարեց հայկական պոեզիայի ուսումնասիրութեան, թարգմանութեան և մասսայականացման հիանալի աշխատանքը: Գորկին իր անխնայ գործունեութեամբ շափաղանց շատ և նպաստել հայկական ու ուստական և ԽՍՀՄ-ի մյուս բոլոր գրականութեաննների միջև յեղբայրական փոխազդեցութեան կազմակերպելու գործին:

Ինչպիսիք և հայկական գրականութեաննների միջև գոյութեան ունեցող սերտ կապերի ցայտուն զբրնակորում է հանդիսանում «Սասունցի Դավիթ» և պոսի ուստական թարգմանութեանը, վոր ամենակարճ ժամանակամիջոցում կատարեց բանաստեղծներ Շեր-

վինսկու, Դերժավինի, Կոչևսկովի, Լիպկաներովի բրիգադան:

Հայկական կուլտուրայի և հայկական գրականութեան այստղի տոնը մեր ամբողջ համամիութենական գրականութեան, համամիութենական կուլտուրայի տոնն է հանդիսանում: Այն որերին, յերբ կապիտալիստական աշխարհը վառվում է իմպերիալիստական նոր, անարդարացի պատերազմի բոցերում, մենք բովանդակ ԽՍՀ Միութեանից հավաքվել ենք այստեղ, այս հանդեսին, վորը հանդիսանում է լեւինյան-ստալինյան ազգային քաղաքականութեան արդասիքն ու գրեթե իրողումը:

Մենք կարող ենք ազատորեն զբաղվել մեր կուլտուրական գործերով, վորովհետեւ մեր յերկրի քաղաքականութեանը ղեկավարում է բոլշեիկների իմաստուն կուսակցութեանը, վորովհետեւ ԽՍՀՄ-ի ժողովուրդներին հաստատուն բազուկով առաջնորդում է հանձարեղ նավավար Ստալինը: Մենք կարող ենք հանդիսավորութեամբ տոնել «Սասունցի Դավիթ»-ի հոբելյանը, վորովհետեւ մեր սահմաններին, մեր նվաճումների, մեր աշխատանքին, մեր ստեղծագործութեան պաշտպանութեան ղերքերում, սոցիալիզմի պաշտպանութեան դիրքերում կանգնած է անպարտելի, աշխարհիս հզորագույն Կարմիր Բանակը:

Ընկերներ: Իրար հետ պատերազմող իմպերիալիստական կառավարութեաննների առաջին միջոցառումներից մեկը յեղով կրճատել և անգամ զաղարեցնել դպրոցական պարապմունքները: Կրճատել բարձրագույն ուսումնական հիմնարկների թիվը կամ նույնիսկ դադարեցնել նրանց պարապմունքները: Դուք հիշում եք, ընկերներ, վոր մենք քաղաքացիական

պատերազմի ամենազօվարին ժամանակաշրջաններում վոչ միայն չեկինք դադարեցնում լարված ուսուցումը, այլև, ընդհակառակը, ամեն կերպ ընդլայնում ե- յինք այն. սովորում եր յերիտասարդությունը, սովորում ե յին տարիքավորներն ու ծերերը, սովորում ե յին կանայք և տղամարդիկ, սովորում եր կարմիր Բանակը: Յեվ այդ վոչ թե թուլացնում, այլ ուժեղաց- նում եր մեզ: Ինչո՞ւ: Վերոմհետև, ընկերներ, մենք մեր ուսերի վրա չունեմ ենք նոր աշխարհը, ճշմար- տության և բանականության աշխարհը, կուլտուրա- յի և հումանիզմի աշխարհը: Մեր ուժը-համակ սպա- ուղեն առաջավոր մարդկանց նախադրձակ ուժն է, լուսավորված և կազմակերպված մասսաների ուժն է: Այդ պատճառով ել, ընկերներ, մեր այսօրվա տոնը, «Մասունցի Դավիթ»-ի հորեկյանը, վոչ միայն հարըս- տացնում ե մեզ կուլտուրապես, այլ և ավելացնում ե մեր կարողությունը: Ժողովրդի կուլտուրան և ժողովրդ- ղի ուժը խորհ գային պայմաններում հանդիսանում են փոխադարձաբար իրար լրացնող հասկացողություններ: «Մասունցի Դավիթ»-ի հորեկյանը ժողովուրդների ստալինյան բարեկամութ ան ցու ապրումն է, հայ ժողովրդի և ԽՍՀՄ բոլոր մյուս ժողովուրդների հա- մախմբվածության զբաեւորումն իրենց խորհրդային կառավարության շուրջը, կուսակցության շուրջը՝ ժողովուրդների առաջնորդ Ստալինի շուրջը:

Սանասարը և Բողղասարը, Մեծ Մհերը, Դա- վիթը և Փոքր Մհերն այսօր ել լավ են ծառայում ժողովրդին. նրանց կերպարները, ն անց փառքը, նրանց սխրագործությունները, նրանց գործողու- թյուններն այսօր ել համախմբում են արդեն խոր-

հըրդային ժողովուրդներին, զարու թ ու անզուսպ ցա- սում են արթնացնում բոլոր ՚ բանց գեմ, ովքեր կհան- ղըգնեն թեկուզ և մեկ մատով խախտել մեր խորհրդա- յին սրբազան սահմանների անձեռնմխելությունը:

Սոցիալիստական Հայաստանի տոնը սրտազին և ջերմորեն են բաժանում Միության բոլոր հանրապե- տությունները Մե մասնակցությունը որգանական, միս ու արյուն դարձած ազգային միասնության դրսե- վորումն է: Դրա համար ել մենք այստեղ յեկել ենք վոչ միայն վորպես հյուր, վոչ ջուշնի խոսքերով, այլև վոր- պես այս պլենումի գործարար մասնակից, մեր գե- կուցողներով, վորպեսզի մեր լուծման ևս մտցնենք «Մասունցի Դավիթ» եպոսի ըմբռնողության ու մեկնարանման գործում:

Ընկերներ, Մենք գիտենք, թե ինչքան ծանր փոր- ձություններ, ինչքան վեշտ ու արեաներ ե կրել հայ ժողովուրդն իր բազմադարյան պատժության՝ ընթաց- քում: Մենք հիշում ենք ընկեր Ստալինի այն խոսքե- րը՝ ուր նա մատնանշել է, թե Խորհրդային իշխա- նությունը, տառացիորեն հայ ժողովրդին փրկեց կո- րըստից: Մենք հիշում ենք և գիտենք նաև, վոր իր ծանր փորձությունների ընթացքում հայ ժողովուրդը համառորեն պաշտպանել և ազատ գոյության իր ի- բավունքը: Երա ցուցարբերած կենսունակությունն ի- ռոք վոր ապշեցուցիչ է: Յեվ ահա, ընկերներ, «Մա- սունցի Դավիթ»-ի յուրաքաչյուր տողը զալիս է մեզ առելու համառության, արիության, կենսակամեցողու- թյան մասին: Յուրաքանչյուր նվաճող սպառնո մ եր արմատախիլ անել հայ ժողովրդին, ջնջել նրան յերկ- րի յերեսից: Ժողովրդի բանաստեղծական Ֆանտազիան ապրելու համառության իր մտապատկերն արտա-

հայտել և այն վտակի պատկերով, վոր բուն թափով
գահավիժում և բարձրաբերձ լեռներից և իր առանձ-
նահատկությունները չի կորցնում զետի ջրերում, ուր
թափվում և նա: Սանասարն ու Բաղդասարն իրենց
ուժը, իրենց մարմնավորված ժողովրդի ուժը նույնաց-
նում են այդ վտակի ջրի հետ:

Մենք գործա, ես ջո.բ գործա:

Ժողովրդական ուժի աղբյուրն անվանի, հարուստ
անձնավորությունները չեն, թագավորները և քահա-
նաները չեն: Ժողովրդի կենսունակության հիմքն
ինքր ժողովուրդն է: Հայկական ազգային եպոսն իր
հերոսներին պատկերում և վորպես ժողովրդի առաջ-
նորդներ և ներկայացուցիչներ—բայց նրանք թա-
գավորներ չեն, իշխաններ չեն: «Սասունցի Դավիթ»-ի
մեջ չկա վոչինչ պալատական, արխտոկրատական,
բոլոր կերպարները, մակդիրները, եպոսի վոգին իսկ
կրոս են ժողովրդական, գեղջկական բնույթ: Ժողովրդ-
դական արագիցիան սասունցիներին կոչում և «ան-
տաշ ժողովուրդ», «համառ ժողովուրդ», եպոսի գլխա-
վոր հերոսը—Դավիթը հաճախ կոչվում և ընկեցիկ,
անազգական քոթոթ շողաթակեր: Նա թլվտա և Դա
հայկական Միկուլա Սելյանինովին և և վոչ թե ժո-
ղովրդից բարձր կանգնած «կապույտ արյան» առ-
պետը:

Եպոսի կերպարները ստեղծել և ինքը ժողովուրդը,
նրա աշխատավոր մասսաները, Նրանք կազմավորվել
են գյուղացու խրճիթում, հովվական վրանում, ժո-
ղովրդական «շիբահագորի սիջավ»-յում և վոչ թե
պալատում կամ ասպետական դղյակում: Հենց Սա-

սուն անունը գտել և, ըստ ավանդության, հասարակ
մի մահկալ, գյուղացի

Եպոսի կոնկրետ ստեղծողը հարկ չի համարել եմբել-
մատիկ—ազնվականական բնույթ տալ տոհմի անունին:

Սասունցի քաջերը ժողովրդի գիտակցության մեջ
միշտ ապրել և վորպես աշխատավորների ներկայացու-
ցիչներ: Նրանց կենցաղը, նրանց բարքերը, նրանց սո-
վորությունները հասարակ մարդկանց կենցաղ, բարքեր
և սովորութիւններ են: Մեծ Մհերը «խեղճերու պապ
ու մամ» և կոչվել: Սանասարը և Բաղդասարը, կա-
ռուցելով Սասունը. ախեղ բնակեցնում են չքավոր-
ներին: Նրանք նախ տներ են շինում չունեւորների
համար, ապա միայն կառուցում են բերդը:

Սամասար աստղ Բաղդասարին.

— Առաջ գլխ բերդ շինենք

Թե չե՛ տուտ գեղա աղբառ—ուղի սի սներ:

Բաղդասար պատասխանեց.

— Առաջ շինենք գեղունգ սներ,

Ու ետ շինենք գլխ բերդ.

Եղ խեղն մարդեր չեն կարնա

Արեւուն առև կենա:

Ու սկսեցին զսներ:

Սասունը նահապետական հովվական և գյուղացիա-
կան համայնքի տոհմ և, մի տեսակ Տարբաբառայ,
վորի մասին յերազում եր ոռոսական մեծ բանաստեղծ
Նեկրասովը և ուր վոչ հարկ են վերցնում, վոչ ել
տուրք: Դրանումն և նրա ձգողական ուժը: Մարդիկ,
լսելով Սասունի փառքի մասին, թողնում էին այն
տեղերը, ուր թաւանում ու ճնշում էին նրանց, այն

ել վոչ միայն այլացեղ, այլև սեփական շահագործող-
ները, ուր հարձակվում եյին նրանց հոտերի վրա և
խլում անասունները:

Ը՛հր եմ ասվածք, մե՛տ կե՛րանք եղա Սասուն,
Վոր Սանսարի, Բողոսարի պես՝
Յերկու զորեղ փոհելվան կա,
Վոր եղ սեղի մարդոց վոչ հարկ կա՛ննեմ, վոչ սուրբ,
Վոր մե՛յ մարդ մեր ապրանք չգօրենե՛սանի:

Դավիթը նախապես մեծանում և ուրիշի տանը,
Մարա Մեկքի պալատում, վորպես աղքատ խորթոր-
դի, վորպես մի մարդ, վորին պահում են ատելի ճրի-
կյացի վիճակում: Տո՛հմիկ ու իշխանական պալատա-
կանները նրան թույլ չեն տալիս իրենց խաղաշը-
ջանը:

Մեկսեղ գնացին իր իշխաններ,
Կտից մարդու, փահելվաններ:
Գնացի՛ն են դառե, քարե կալի մեջ գա՛ւրդ քալին:
Դավիթ մտեցուցին եղ կալի մտ,
Մեկ արսաչափ հեռու դրին:

Դավիթը Սասունում թագավոր չէր, այլ հոտաղ:
Ժողովրդական եպոսը ցույց և տալիս, վոր Դավիթն
իր հովվական վիճակը գիտում էր իբրև բնական
և ինքնին հասկանալի մի բան: Նա այդ վիճակի մեջ
նվաստացուցիչ, իր արժանապատվությունը զցոյ վոչ
մի բան չէր տեսնում: Յերը Չենով-Ոհանը, նրա հո-
րազատ հորեղբայրը, նրան առաջարկեց համայնական
հոտն արածացնել, նա պատասխանեց:

... Հորդքե՛ր, ինչի՞ չեմ քնի.
Նսպես պարա ուրյուն չեմ կտրեմ՝ անցուցիմ:

Հովվի աշխատանքը Դավիթի համար փորձություն
չէ, ազգականական շնորհագրկություն չէ, այլ իսկա-
կան, լուրջ աշխատանք, մի աշխատանք, վորից կախ-
ված է իր և ընտանիքի կերակրումը:

Դավիթ ասաց.— Բեռի, գորո՛ւն ե,
Հսաղ-մեա ի վոխս ե, ոսնչո՛ւրու վոխս ե:
Մե՛նք խոսուն օանով ցլեր եմ եղա սո ե,
Խո դու պարտեղան չե՛ս՝ մեկ զամեն պահես:
Յելի՛ մեզի աշխատոց դարձու:
Գտե՛նք, առնն բերե՛նք մեր աշխատանք:
Ժողվե՛նք վեր իրորու՛ ուսե՛նք, ապրենք:

Այսպիսի խոսքեր չէր կարող կերտել ֆեոդալ բա-
նաստեղծը, տիրապետող դասակարգերի յերգիչը: Այս
խոսքերը կարող էր կերտել միայն այն յերգիչը, վորը
մեծացել է ապրել և աշխատանքային պայմաններում;
վորի հոգեբանությունն ամբողջապես սեփական ձեռ-
քերի ֆիզիկական աշխատանքով իր հացը վաստակող
մարդու հոգեբանությունն է:

Դավիթը յիզբայրանում և հովվի հետ վորպես իրեն
հավասար մարդու: Գյուղացիները գոհ եյին Դավիթի
աշխատանքից, նա լավ էր արածացնում հոտը, անա-
սունները նրա հսկողության շնորհիվ գիրանում էն:

Դավիթ սիրագործությունները շատ վոսկի բե-
րեցին Սասունին: Ավարը տալով մայրենի քաղաքին,
Դավիթը պահանջում է, վոր բաժանում կատարելիս
աղքատներին չգրկեն:

Ես վոսկի՛ն ել արեմ
Բաժին արեմ՝ ձեր ասվորի մսի՛ն ե փոս.
Համա կաթի՛ք բողբ օանեն եմ շիվարներ,
Հագնեն իմ հոր խեթին:

Վայն ե եկ՛ ձիւր գլխի տուն, — ասաց, —
Թե՛ իմ աղբեկներու նոխից նանկ մի կորեկ կտեմ՝
Զեր տուն յես կա՛նեմ Դավթի ուվերած:

Դավթի թը հովիվների և գյուղացիների հերոսն ե: Նա նրա՛ց շահերի պաշտպանն ե: Նրա աշխարհայեցողութեանը զգաստ ե, սեպտիստական: Նա չի կարող բավարարել անդրշիրիմային յերանութեան խոստումով: Ժողովրդական շահերը խախտողներին նա պատրաստ ե ուժով հակահարված տալու:

Ամբողջ եպոսն իսկական զեմոկրատական վոգով ե տողորված: Յեղբիչ՝ եր, վորոնք սերնդե-սերունդ յերգեր են հորինել Սասունի քաջերի մասին, միշտ մնում են ժողովրդական ներք՝ ախալբերի մտապատկերները սահմաններում: Անգամ այն ժամանակ, լերը լերգում են հարստութեան մասին, վոսկու, անթիվ գանձերի մասին, նրանց պատկերած կենցաղի կոնկրետ գծերը մնում են ախալի ժողովրդական, ախալի գյուղացիական: Անոթի Դավթի Սասունի կառավարիչ Չենով-Ոհանի կնոջից ուտելու բան ե խնդրում: Այս եպիգոդը ծավալվում ե արդեն այն բանից հետո, լերը Սասունը ստացել ե դեերից Դավթի խլած առատ վոսկին՝ — և այնուամենայնիվ պատումը գծում ե ախալի գյուղացիական ժանրային մի տեսարան:

Դավթի եկավ, ասաց. — Ստոյե անոթի յեմ:
Ստոյե ասաց. — Մեզ հաց չկա:
Դավթի նսեւ ե բոնդրոն շուրք,
Բաւե աղանձ կանի, կը նրննրա:
Ստոյեյիս դժար եկավ, ասաց:

— Դավթի, եյի, նա ցանցից քիչ մի ցան բեր.
Խմար անեմ, քիսեմ ուսեւ:

Ընկերնե՛ր: Վեր ասպետական եպոսում մենք կարող ենք գտնել այնպիսի տողեր, ուր մեծազարմ մի ախալին, կառավարչի կինը, դիմի հերոսին, առաջարկելով ցան բերել թոնիրը վառելու համար: «Սասունցի Դավթի»-ը ժողովրդի ծնունդն ե:

Հայկական ժողովրդական եպոսի իդեալը ժողովրդավարութեանն ե: Այս իդեալը կրում ե պրիմիտիվ բնույթ, վորը բնորոշվում ե քաղաքական դիտակցութեամբ վա՛չ բավականաչափ հասունացած ժամանակաշրջանով, բայց նրա զեմոկրատիզմը վոչ մի կասկած չի հարուցում:

Հաղթելով Բապը Փրենկի թագավորին, Դավթի չի հաղթվածների համար ուրիշ թագավոր ե կարգում, բայց միևնույն ժամանակ:

Զոյ մարդեր սպանեց,
Պոսիկներ սեղ դրեց...

Եպոսում զգացվում ե ժողովրդական հզորութեան շունչը: Նա պատմում ե այնպիսի դործերի մասին, վորոնք կարող եյին կատարվիլ միմիայն մասնաների ստեղծագործական լարումով: Այդպիսին ե հենց սասունի կառուցումը: Սասունը չի ստեղծվում կառավարիչների հրամանով, վոր կատարում են ստրուկների անտարբեր ձեռքերը: Սասունը կյանքի չի կոչվում հսկաների աշխատանքի կրքոտ լարումով, մասսաների ցասման լի ուժով, վոր խոչընդոտն եր չի ճանաչում տարերքի պեռ անգուսպ ե, զործում ե նպատակա-

սլաց բազմություններէ որդանական որենքներէ հա-
մաձայն: Սասունը մեկ մարդու, մեկ վարպետի կամ-
քին ու բանականութեանն անմատչելի շինարարու-
թյունն է: Այդ ժայռերն իրար հարմարեցնել, պա-
րիսպներէ, տների ու տաճարների վերածել կարող
եյին միայն ամբողջ ժողովրդի կյանքը մարմնավորող
դուրեցազունները: Սանասարն ու Բաղդասարն անձնա-
վորում են բոլոր աշխատավոր հայերի ստեղծագործա-
կան կարողությունը:

Սասուն—նշանակում է ցառում: Սասուն քաղաքը
ստեղծից մասնաների գերանհատական, ցասմնալիտ-
րին լարված ուժով: Գերանհատական կոլեկտիվ ամ-
բողջի յերկրպագումն է հնչում քաղաքին անուն տա-
լու նպատակով դուրեցազունների կանչած մաճկալի
հետևյալ խոսքերի մեջ.

Եղո՞ւ անուն դնեմ...

Յես ի՞նչ անուն դնեմ ես քան:

Ասված բարի քա ձեզ.

Դուք ինչո՞ւն ուժ ունեք,

Վոր վեր հաներ եք ես մեծ մե՞ծ Խաեր:

Վա՛, ես ինչ սասուն քաեր եմ,

Դուք եմ սասուն քաեր

Ի՞նչպես հաներ եք եմ վերին սեղ,

Ու քաեր սան սան եք գաեր:

Ես քան չեք շինեք դուք,

Ապա սասուն մեք շինեք.

Վա՛, քանի սասուն բերդ մի.

Ես քան չեք, ես սասունն է:

Եպոսի գլխավոր հերոս Դավթի անզուսպ ցառմ-
նալի, խոլական ուժը նույնպես ժողովրդի գերանհա-
տական կարողութեան մարմնավորումն է:

Ֆեոդալական հասարակությունների մեջ և հատկա-
պես արեւելյան դեոպոտիաներում մարդկանց փոխ-
հարաբերությունները կառուցվում եյին այն քանի
վրա, վոր ստորագաները կուրորեն յենթարկվում ե-
յին բարձրագույններին: Գլխավոր առաքինություն-
ներն եյին համարվում խոնարհությունը, հնազան-
դությունը, հպատակությունը: Կրոնը սրբագործում
էր այդ կարգերը, ստրկական հիերարխիական կար-
գերին տալով միատիկական անդրդիւլիութեան յե-
րանգավարում: Կրոնական-քրիստոնեական և նա-
խաքրիստոնեական-տեսություններն իրենց զգալ են
տալիս նաև «Սասունցի Դավիթ»-ի մեջ, բայց նրա
մեջ վոչ մի տեղ մենք չենք հանդիպում խոնար-
հութեան և հպատակութեան գովքի: Եպոսը հազեց-
ված է ազատասիրական վոգով, և նրա բարոյա-խրավա-
կան պափոսն արդարացիութեան պափոսն է: «Մարդիկ
արդարութեամբ եյին ապրում այն ժամանակ»,—ասում
է անանուն յերդիչն իր փառաբանած ժամանակների
մասին: «Աշխարհ հերթով է, թե զո՞ւ վ»—վրդովված
հարցնում է Դավիթը Մարա-Մելիքին, վորը փորձում
է նրան խաբել յերկրորդ անգամ: Խորամանկությու-
նը, խաբեյությունը, յերդմնազանցությունը թշնամի-
ներին բնութագրող հատկություններ են: Սասուն
տունն աշնիվ է, ուղղամիտ, տված խոսքին հավատա-
բիմ: Մեծ Մհե ն ասում է. «Իմ տված խոսք—խոսք
ե... Մեղ սուտ չկա»: Ավելի լավ է մեռնել, քան տված
խոսքը խախտել, քան խաբել:

Համա երբմահոսար կրկնենք,
Երկուսս ել կմեռնենք:

Որենքը պարտադիր և բոլորի համար, հերոսները և շարքային մահկանացուների համար, հարուստների, առաջնորդների և սովորական գյուղացիների և հովիվների համար:

Մեծ Մհերն էր կնոջից՝ Արմազանից հեռանալով գնում և Մարա խանութի մոտ, վորը Մհերից տղա յե ունենում: Արմազանն ուխտել և Մհերին քրոսառն տարի թույլ չապ էր անկողինը մտնել: Մհերը վերադարձավ զղջալով, բախտը նշողներով, խանութը նրա համար թշնամի յե ծնել, իսկ հայուհի կնոջից նա ժառանգ չունի:

Մհերն սկսեց կնոջը համոզել, վոր ուխտադրույ լինի: Նրան ոգնության յեկան վարդապետները: Այս տեսարանը շատ մեծ պերճախոսությամբ յերեկան և հանում ժողովրդի արհամարհանքը դեպի բարձրատախճան հոգեկորականներն ու յեկեղեցու կեղծավորությունը:

Քանի՞ օտի երգում աբեք ես, Արմազան:
Ասաց.— Բառսուն օտի:
Վարդապետներ ու իբխաններ օտին.
— Որհնա՞ծ, որեմք ի ձեռ վարդապետաց.
Քառսուն օտին բերեմք անեմք խառսուն ամիս,
Քառսուն ամիս բերեմք անեմք քառսուն օտար,
Քառսուն օտար բերեմք անեմք քառսուն որ,
Քառսուն որ ել բերեմք անեմք քառսուն սօր:
... Քառսուն սօր բերեմք անեմք մրկա:

39662-63

Արմազանը տեղի տվեց հորդորումներին, ծնեց Սառուհի գյուղացուներին մեծագույն «ն» Դավթին: Սակայն ուխտի որենքի խախտումն էր հետ բերեց պատիժը, վորից չէյին կարող խուսափել նույն իսկ հերոսները: Հենցվոր ծնվեց Դավթի — թե՛ Մհերը և թե՛ Արմազանը յերկուսն էլ մեռան: Որենքը հավատարապես պարտադիր և բոլորի համար, որենքը չի կարելի զանց առնել, որենքը բացառություններ չի թույլատրում:

Որոնքի, խոսքի հանգեպ յեղ . ծ այն վերաբերմունքի մեջ, վորն արտահայտված և «Սասունցի Դավթի» եպոսում, ճշմարտության վերաբերյալ յեղ . ծ այն պատկերացումների մեջ, վորոնք ծնունդ են առել գյուղացիների, հովիվների միջավայրում թաղնաված և հավատարության տարրակն, անզարգացած հասարակական հարաբերություններին համապատասխանող հասկացողությունը: «Սասունցի Դավթի»-ը դեմոկրատական վոգու շիտյան և: Սասունցի «Իավթի»-ի դեմոկրատիզմի ազդուրը հասարակ մարդիկ են, հովիվները, գյուղացիները, արհեստավորները, ժողովուրդը:

Աշխատավոր մասսաներն ապրում էյին ճշմարտությամբ և արդարությամբ: Աշխատավորների թշնամիները, ըստ վորում վոչ միայն ոտարերկրացի նվաճողները, այլ և սեփական տիրապետող դասակարգերը, ապրում էյին հանցազորությամբ: Վարդապետների գատողությունը, վոր անանուն հեղինակը մտցրել և եպոսի մեջ, պերճախոս կերպով ցույց և տալիս, թե ինքանով էյին հայ աշխատավորները հավատք ընծայում էրենց ներքին վեհապետներին:

Միայն խորհրդային իշխանության մեջ աշխատավորներն այնպիսի հավատք բերին, ուր ճշմար-

տուեթյան և արդարութեան նրանց պատկերացումներն որենքի ուժ ստացան:

Արդարութեան և հավատարութեան հասկացողութեանները հայ ազգային եղբայր փոխադրում և նաև ազգամիջյան հարաբերութեաններին վրա:

ժողովրդական խիզախ ֆանտազիան յերկու մահացու թշնամիներին— Դավիթին և Մարա-Մելիքին— յեղբայրներ և համարում: Դավիթը Մհերի վորդին և Արմաղանից, Մելիքը Մհերի վորդին և Մարա խանումից: Դավիթը մեծացավ խորթ մոր տանը, վորը նրա հետ հարազատ վորդու պես էր վարվում:

Մարա-Մելիքն ատում է Դավիթին: Նա ուզում է խլել նրա զենք ու զրահը, նրա նիզակը, մտադրվել է սպանել նրան: Իսկ մայրը հորդորում է իր հարազատ վորդուն.

Դավիթ քո ուժն է, քո մեջքի բուրն է:

Դավթի հեր-քո հեր-ջոզ փահիվումն էդե

Վաղ Դավիթ էլ փահիվումն կ'ըլնի:

Մեկ մեկիլի քամակ պիտի բռնե՛ք, կայնե՛ք:

Մարա խանումն իր վորդիներին դիտում է իբրև յերկու տարբեր ժողովուրդների մարմնացումը: Յեղբայրներին հաշտութեան կոչելով, նա ազգամիջյան թշնամանքը վոչնչացնելու կոչ էր անում: Այն ժողովուրդը, վորն անանց կարիքի սուր և բարձրացնում հարեվանի վրա, խախտում է բնութեան որենքները:

Մելիքի մեք ձմեք է բաց, կայնեց մելիքի առչե,

Ասաց.— բե դու Դավիթ սպանես՝

Նս ձմեքի կաք քո վերան հարամ ըլնի:

ժողովուրդների յեղբարական հարաբերութեաններին պահանջը հակապան կայտում արտահայտված է վոչ մի կեղծ մեկնաբանութեան անդ չթողնող ուղղակի խոսքերով.

Ասաց.— վոք դուս իմ ասածն անելիք.

Տախն յերկու անգամ դու տե՛րայիք իր տուն,
Ու տեսնելիք Դավիթին.

Ու դե՛ռ Դավիթն էլ կանչելիք՝ բերելիք տուն:

Են մայս կուրախանա՛ր, կասե՛ր՝ աղբե՛ր կա ինձ:
Ե՛ մաղ չեք գարե՛ա քո վերա խոսի:

Մելիքն ասաց.— Մա՛րե, յես արա՛ք եմ,

Դավիթ՝ հա՛յ է, եմ վո՞նց կ'ըլնի ինձի աղբեր:

— Մելի՛ք,— ասաց Իսմիլ խաբուն.—

Ե՛, քո յսել չի՞ կտրի:

Շատե՛ր արաք ու հա՛, կ'ընեն աղբեր.

Մեկ-մեկի տուն կե՛րան

Ու իրա՛ր շատ կա՛գնեն:

Են Դավիթն էլ մեք պահա՛-շահած տղե՛ն էր:

Պատերազմը յեղբարասպան և բացի ազգային անկախութեան համար մղվող պատերազմից: Իրենց ամենապանծալի և ամենադժվարին սխրագործութեանները Սասունի գյուղացուները կատարում են, պաշտպանելով հայ ժողովրդի ազատութեանը: Սասունի քաջերի բոլոր չորս սերունդները վանում էլին այսպէս կոչվող «տիրանների ձեռքից», Վոչ մի ուղի մտենչ դիտավորութեան չունեն ող խաղաղ, աշխատասեր ժողովուրդը, պաշտպանելով իր հայրենքը, անկող ուժ էր ձեռք բերում:

Յես գիտեյի, թե եղ Սասունն դառես ե, ԿՈՒՐԱՆ

Պատմում ե Մելիքի պատվիրակ Կողբադինը, վոր
փորձել էր թալանել Սասունը:

Չգիտեյի՛ քար եր, կապան:

Նստեղ, հծեր, վոր նոր ելամ՝ դիվանեական

Իրենց հետ կա՛ քանց ձիւրհանք գերան,

Ննոնք խոտեր ունիս կծան,

Ննոնց քրերը կեծական...

Սասունի զավակները թշնամու գեմ հանդիման
առյուծի պես քաջ ու արի յեն դասնում: «Մեր մեծ
պապեր մեզ ենպես են խրատ տվե, վոր թշնամու
դեմ ելնելուն պես՝ տի կովենք...» սովորեցնում ե
Մեծ Մհերը: «Ասածուց դրած չեր, վոր մեր ազգ մը բոցոց
դեմ փախնի», — բացականչում ե Դավիթը: Դավիթը
նվաճողի հետ մարտի յե բռնվում վորպես ամբողջ
ժողովրդի ներկայացուցիչ, վորպես նրա կամքի կա-
տարող:

Աղբերներ, Խուրեր, դուք մի՛ վախենաք,

Ասծու կամքով կ'երթալ յես կռիվ,

Ա՛ խուրեր, դուք կացե՛ք բարով,

Դուք ինձ ֆուրսիս՝ ունե քե արե:

Ա՛ լաւեր, դուք կացե՛ք բարով,

Դուք ինձի վերաբար ունե քե արե....

Սասունի քաջերը հակայի իրենց կարողութունը
յերևան են հանում նախ ե առաջ ոտարերկ աջի նը-
վաճողների հետ դռտեմարտելիս: Նրանց գերանա-
տական ուժը դրսեվոր ւնի ու մարմնավորումն ե թըշ-

նամու հարվածն արիաբար հետ մղող ժողովրդի գեր-
անհատական ուժի: Դավիթ արի հարվածը կապանք-
ներից հակառական ճիգով ազատագրվող ժողովրդի հը-
զորության պոսթիկումն ե: Մելիքը Դավիթից պահվեց
խորը փոսում, վրան քաշեց քառասուն ջաղացաքար
ե քառասուն գոմշի կաշի:

Կանչեց, գարկեց Թուր-Կեծապին:

Կրտեց քառասուն ջաղացի քար,

Կրտեց քառասուն գոմշու կաշին,

Կրտեց հրե Եւրա Մեխիմն...

Արիությունը, առաքինությունը, ազգային վոգեվո-
րությունը, ազատության համար կյանք տալու պատ-
րաստականությունը վստահություն են օտեղծում այն
բանում, վոր ոտարերկրյա արշավանքը հետ կմղվի,
վոր ազգային անկախությունը կամբարանդվի: Հա-
զարամյակների ընթացքում բերնե-բերան հաղորդ-
վել են սասունցի քաջերի պատմությունները, յեր-
կար դարերը շարունակ շատ ե ծանր փորձություններ
կրել հայ ժողովուրդը, նրա աշխատավորական մաս-
սաների չխորտակված ազգային զգացմունքը կենդա-
նի այժմեյան կան իմաստ ե տվել Դավիթի հետեալ խոս-
քերին:

Սասնա տուն դեռ չի՛ ավերվե,

Վոր դուք եկե մեզնի խառչ ու խառչ կուզե:

Մարա գավառ իրեն, Սասնա գավառ մեզի:

Ուշագրավ ե այն հանգամանքը, վոր ազգային ար-
ժանապատվության ե ազգային արիության զգաց-
մունքը մեր ժամանակներից շատ առաջ կազմավոր-

ված եպոստոմ վոչ մի տեղ չի փոխանցվում ազգային բացառիկութեան, ուրիշ ժողովրդի աշխատավոր մասաների հանդեպ ատելութեան: Արյան, թալանի և բռնութեան մեղքը հա, ժողովուրդը տիրապետող դասակարգերից չի փոխադրել աշխատավորների վրա: Առշավանքների և պատերազմների պատճառը հայկական ազգային եպոստոմ տեսում է մոչ թե ժողովուրդներ, ի շահերի մեջ, այլ թագավորների և կառավարողների զավթողական քաղաքականութեան մեջ: Այս տեսակետից շատ հատկանշական է աշխարհը ծերունուն վերաբերող դրվագը, վորին յոթը վորդիներին հետ մեկ տեղ Մելիքը բռնութեամբ պատերազմի յեքջել: Իավիթն ավերիչ ու մահատիշուտ մորթի պես անցնում է արարների բանակով: Ծերունին առանց զենքի, գլխաբաց դուրս և վազում գորբերի հոծ բազմութեանից և դիմում սասունցի հերոսին.

Իավիթ:— ասա, — մտնե՛մ քո առեփուռ.

Չե՞ վոր եհա՛ք ել մա՛րդ եմ, իսա՛ն եմ,

Ինչի՞ կը կոսորես, ընչի՞ կը սպանես.

Չե՞ եղոնք ե՛ր երխանե՛ր ուեհն,

Տո՛ւն ու կրնի՛կ ունեն.

Եհանց սպանես՝ նծերու մեղքը կրնկնի քո վիգ.

Աղիտս ու խեղճ մտքը եմ եղոնք.

Վորք իր մար մեկուսաբան է,

Վորք նու պատկված սղա.

Վորք իր ոջ՝ յսի սունն է,

Վորք նուցա՛մ մի ան նուգ.

... Մեզ ին՞, մեղք կա.

Մքտա մեի՛քն է գոռովն բուն բորե

Մքտա Մելի՛քն է յո գուճան,

Դընա իր հեղ կոիվ արա:

Յեկ Իավիթն լսեց ծերունու խոսքին: Նրա սըրտում ապրում էր հասարակ մարդկանց զգացմունքների ըմբռնողութունը, նրանց դրութեան, նրանց շահերի ճանաչողութունը: Նա պատերազմը վճռեց Մքտա-Մելիքի հետ մենամարտելով:

Իավիթը պայքարում էր միայն իր հարազատ ժողովրդի անկախութեան համար: Նա չէր ուզում իր հաղթանակն ոգտադարձել ոտար յերկրներ ստրկացնելու համար: Հաստատուն խաղաղութուն կարող ելին տալ միայն ժողովուրդների իրավահավասարութունն ու խաղաղ գործակցութունը: Հաղթելով Մքտա-Մելիքին, Իավիթը նրա գորբին է դիմում հետեվյալ խոսքերով.

Ամենիդ իրավունք կը տամ.

Ուրեղին եկել ե՛ր՝ ելեք գացեք ձեր տեղ:

Ելեք, գացեք, ու ձեր տներ կտեսեք...

Հանգա՛րս կացեք,

Մեկ ել չեղնեք ու գաք վեր Ստանա:

Պարզութեամբ, արիութեամբ, ճշմարտութեան և ազգամիջյան գործակցութեան վոգով է տողորված այս պոեման: Սասունցի դյուցազունների ռազմական սխրագործութուններն ինքնանպատակ չեյին: Համաշխարհային ասպետական եպոսի շատ յերկելում հերոսների սխրագործութունները կատարվում էյին հանուն անձնական փառքի, գեղանի դամայի սիրտը պերելու համար: Սասունցի քաջերը սուր էյին մեր-

կացնում հայրենիքը պաշտպանելու համար, յերկիրն
ստարերկրացի թշնամիներից կամ նրա ազգարնակ-
չությանը բնաջնջող հրեշներին ազատելու համար:
Սասունցի քաջերի մասին կերտված եպոսի նպատակն
ու իղեալը խաղաղությունն է, աշխատանքը, բարորու-
թյունը, տոհմի շարունակումը, սերունդների ժառան-
գականությունը: Ժողովրդական նյութն ապակերած
կենցաղն ու բարքերը պարզ են և դաժան: Նրանց
գեռ չի փչացրել պերճանքը, վերապահին ավելի սուր
դասակարգային շերտավորման հասած հասարակու-
թյուններում մեծամասնությունը ստեղծում է չնչին
փոքրամասնության համար:

Իեմոկրատական հավասարության շունչ է փչում
նաև պոեմայի այն դրվագներից, ուր բանաստեղծա-
կան անդրադարձում են ունեցել հայ ժողովրդի մի-
ջոլովիական ավանդությունները բնության ուժերին
մարդու հպատակվելու մասին: Մանասարը և Բաղդա-
սարը վիթխարահա ջրադացաքարերով սպանեցին
վիշապին, վորը կանաչ քաղաքը զրկել էր ջրից: Հենց
վոր սատկեց արնակոլով վիշապը, նրա պոչով փակ-
ված ազրյուրն ազատ հոսեց դեպի քաղաք:

Ախարի օւր վարտեց, եկա՛վ, եգա՛վ.

Ասեմ մարդ առտս-առտս ջուր կրեցին:

Եպոսի մեջ մտած միջոլովիական պատմվածքները
սքանչելի յեն թե բանաստեղծական կառուցվածքով և
թե իրենց գաղափարական իմաստով: Լույսը, ջուրը և
հացը չեն կարող վոչվոքի մենաշնորհը լինել, նրանք
պետք է լինեն ամեն մարդու մասնակի ընդհանուր
սեփականություն:

Եպոսը լեցուն է կյանքի, մարդկանց, այսրաշխար-

հյան կյանքի նկատմամբ հավատքով: Նրա մեջ չկա
վոչինչ միասնական, վոչինչ, վոր տոհանելի աշխար-
հի հետեվում իբր թե թաղնված մուկ ուժերի գեմ
հանդիման վախ է փոխարկվել: Աշխարհը գեղեյիկ է,
ուժերի լիությունը, հզորության գիտակցությունը
դառնում են կյանքին, հողին, մարդու կարիքներին ու
յերջանկության համար ստեղծված նրա բլուր հարձա-
սություններին ուղղված մի որհներգություն: Դավի-
թը Մելիքի դեմ կուլի գնալով, փորձում է իր հարվա-
ծի ուժը: Կայծակ-թրոզ նա կտրեց յերկաթյա սյունը:
Դավիթը ցնծալին գովք է յերգում քարերին, բլուր-
ներին և լեռներին, վտակներին և աղբյուրներին.

Մովաառու պաղ-պաղ աղբեք

Մնացե՛ք բարով, բարի՛ մնացե:

Յես կե՛րքամ կուիլ կը ծարավմամ,

Դու՛ր ինձօրց կառս՛ս սնացե:

Մովաառու պաղ-պա՛ղ քամիներ,

Մնացե՛ք բա՛ւով, բարի՛ սնացե:

Յես կե՛րքամ կուիլ, կը ծոգնա՛մ,

Դու՛ք ու՛վ մնացե:

Եպոսը վերջանում է Դավթի վորդի Փոքր Մհերին
վերաբերող պատմությամբ: Սասունի վերջին դյու-
ցազունը, չնայած իր հակայական կարողության, իրեն
անապաստան ու մոլորված է զգում: Նա չգիտե, թե
ինչպես կողմնորոշվի բարդացած աշխարհում: Սասնա-
տան այդ քաջ ժառանգը, վոր նույն շարքումն է կանգ-
նած Սասասարի և Բաղդասարի, Մեծ Մհերի և Դավ-
թի հետ, յերեխայի պես լաց է լինում և արմատալին
յերգում:

Մհերը թափառում և աշխարհում, փոխվել և աշխարհը,—չատ և չարիք կուտակվել, աշխարհի չարիքը դառնությամբ և լցնում Մասունի վերջին դյուցազունի սիրտը: Մեծ սխրագործությունների, դյուցազնական որերի ժամանակն անց և կացել, մանրացել են մարդիկ, ծերացել և ինքը հողը, այլևս չի կարող կրել հսկաներին:

Հոյ առջև բալացե եր,
Չեք դադրի, առջեվ Մհերին:

Մհերը վերադառնում և Մասուն: Գնում և Ծովասար, ծնողների գերեզմանի վրա, կոչ և անում նրանց այլունին, խնդրում ոգնել իրեն:

Աշխարհը կորցրել և իր փայլը, գարնան ճաճանչը, Մասունը սառցաբույր ձյունով և պատված, Մհերը մինչև ծունկը ձյան մեջ և կանգնած: Մեռած Դավիթը նրան տալիս և վերջին խորհուրդը—այն ժամանակ վերադառնալ աշխարհ, յերբ նա կվերակառուցվի նոր արդար հիմունքներով:

Մհերը թուրը խփեց ժայռին, ժայռը կխվեց, Մըհերը և Զալալի ձին բացվածքից ներս մտան: Ժայռը փակվեց նրանց վրա:

Մհերը, ըստ ավանդության, նորից աշխարհ կվերադառնա այն ժամանակ՝

Վար աշխարհ ավերվի, մեկ էլ շինվի,
Յերբ ցուեն եղավ քանց մասուր մի,
Ու գարին եղավ քանց բնկուզ մի:

Իր խորիմաստությամբ ապշեցուցիչ և հայկական վեհ եպոսի ժողովրդական սիմվոլիկան: Դյուցազունն

ների յերեք սերունդներ քաղաքներ էյին շինում, վերջապես էյին վոչնչացնում, այլացեղ նվաճողներին էյին վռնդում, իրավունք և արդարություն պաշտպանում, իսկ վերջին դյուցազունը, չհաղթահարելով չարիքը, փակվեց ժայռի մեջ՝ լավագույն ժամանակների սպասելով: Մերունդե-սերունդ ժողովուրդը մեծ գործեր եր կատարում—նրա աշխատանքով, նրա ձեռքով եր կուլտուրա ստեղծվում, նա իր արյամբ պաշտպանում եր յերկրի ազատությունը, բայց չերջանկություն չունեք, արդարություն չկար: Աշխարհը վարպետորեն եր կառուցված այն հեռավոր դարերում, յերբ ստեղծվում եր հայկական եպոսը, ժողովրդի բանականության համար հեշտ չեք նրանից գյուխհանել —սխրագործությունները ժողովուրդն եր կատարում, իսկ պտուղները հասնում էյին մի բուռը պորտաբույծների և շահագործողների: Դյուցազն ժողովուրդը դարեր շարունակ ապրում եր անապատան վորրի նման: Բայց ժողովուրդը չեք կորցնում հույսը, չեք կորցնում հավատը, վոր ժամանակները կփոխվեն, աշխարհը նոր ի նոր կվերակառուցվի, նորից կգա դյուցազունների գարը, ժողովրդական սխրագործությունները լիություն և յերջանկություն կրեքեն իրեն՝ ժողովրդին:

Ժողովուրդը յերազում եր ազատաբեր հսկաների մտին: Ժողովրդական կյանքի զարգացումը հանգեց բանվոր դասակարգի կազմավորման, իսկ բանվոր դասակարգն իր շարքերից ծնունդ տվեց կոմունիստական կուսակց լիթյան, ժողովրդի համար մարտնչող հերոսների կուսակցության, Լենինի և Ստալինի կուսակցության:

Բոլշևիկների պանծալի կուսակցութեան կառուցող-
ները և ղեկավարների թվում միշտ յեղել են նաև հայ
ժողովրդի լավագույն ներկայացուցիչները, Լենինի
և Ստալինի զինակիցները, յեղել և պայծառ Շահու-
մյանը: (ժափառաբարձներ), յեղել և անմոռանալի
Սպանդարյանը (ժափառաբարձներ), Դավթի հոգու-
նման հոգի ունեցող մարդիկ, վորոնք իրենց կյանքն
են ավել սոցիալիզմի հաղթանակի համար:

Ընկերներ, մենք բոլորս, ԽՍՀՄ-ի ամբողջ ժողո-
վուրդը, հարգանքով և հպարտութեամբ ենք արտա-
սանում հայ ժողովրդի լավագույն զավակի, Ստալինի
աշակերտի և բարեկամի, Քաղբյուրոյի անդամի և
ԽՍՀՄ կառավարութեան ղեկավարներից մեկի՝ Անաս-
տաս Իվանովիչ Միկոյանի անունը (ժափառաբարձնե-
ր):

Բանվոր դասակարգը և կոմունիստական կուսակ-
ցութեանը կանգնեցին աշխատավորների և ընչազուրկ-
ների գլուխը: Ժողովուրդը բոլշևիկների ղեկավարու-
թեամբ քանդեց հին աշխարհը:

Իմաստուն մարդարեութեանը կատարվեց: Շահա-
գործման, կեղեքման և անարդարութեան աշխարհը
վոչնչացվեց առհավետ: Նոր աշխարհը, սոցիալական
հավասարութեան և արդարութեան աշխարհը, սոցիա-
լիզմի աշխարհը—կառուցված է:

Հողը դարձյալ սկսեց կրել իր վրա դյուցազուհներ-
ին, խորհրդային դյուցազուհներին, հերոսներին, վո-
րոնք մարդու բարիքի համար նվաճել են և՛ տապ հա-
րավը, և՛ ցրաաշունչ հյուսիսը, վորպես անպարտելի
ղեաքեր կանգնած են իրենց մեծ հայրենիքի սահման-
ների վրա:

Պորհրդային մեծ Միութեան ժողովուրդներն անխոր-
տակելի բարեկամութեամբ են ապրում: Ճորենն իրոք
վոր դարձել և «Քանց ընկուզի մի», վորովհետև այս
բանաստեղծական արտահայտութեանը նշանակում է
լիութեան և բավականութեան յերազ, իսկ խորհրդա-
յին իշխանութեանն իրագործել և այն:

Աշխարհը նոր ի նորս վերակառուցվեց Մարքսի,
Ենգելսի, Լենինի, Ստալինի մեծ ու անպարտելի դը-
րոշի ներքո: Լենինի և Ստալինի ուսմունքը յերջան-
կութեան, ազատութեան և բարորութեան բերավ թվով
վորքը, բայց իր պատմութեամբ, իր վոգով մեծ հայ
ժողովրդին:

Հայ ժողովուրդը, ուսու ժողովրդի հզոր աջակցու-
թեամբ, ազատութեան նվաճեց, ազատագրվեց թե
ազգային ճնշումից, և թե սեփական արնախում շահա-
գործողներից:

Մենք կարող ենք հանգիստ նայել դեպի ապագան:
Մենք ուժեղ ենք ու միասնական, մենք ապրում ենք
համերաշխ, անքակետելի ընտանիքով: Իզուր չե, վոր
«Սասունցի Դավիթ»-ի ընթերցանութեանը մեզ բոլո-
րիս մեջ առաջացնում է մեկ միտք և մեկ զգացմունք:
Թնոց համարձակվեն ժամանակակից Մեղիքներն իրենց
հրոսակները շարժել դեպի խորհրդային հողը:
Մենք ունենք մեր Զալալի ձին—մեր տանկերն ու
զրահապատները, մեր ողանափերն ու ռազմանավերը,
մենք ունենք մեր թուր-կայծակին—կարմիր Բանակի
հրանոթների վորոշիլովյան համազարկերը: (Չափառա-
բարձներ):

Մեկ ակնթարթ միայն ժամանակակից խորհրդա-
յին Դավիթները մերկացրին իրենց թուր-կայծակին

— և ճապոնական սամուրայները գլխիվայր գլորվեցին
Սասանի բարձրունքներին ու մեր բարեկամ Մոնղո-
լական ժողովրդական Հանրապետութեան սահմաննե-
րից: Բոլոր թնամիները, վորոնք ատամ են սրում
մեր խորհրդային յերկրի վրա, պետք է անգիր անեն
Դավթի հանդարտ, բայց հպարտ նախազուշացումը:

Մեկել որ գեներ առնեմ մեր դեմ
Թե որ դուք կովի գաթ վեր մեզ՝
Քառսուն գագ խոր հորում ըլնեմ,
Թե ցաղացի ջաջ քարի քակ,
Տե՛ղնի ան դեմ Սասնա Դավիթ,
Տե՛ղնի ան դեմ Թուր-Կեծախին:
(ժափահարություններ)

Մեր բոլոր սահմաններն ամուր կողպեքի տակ են,
մենք լեցուն ենք աշխատանքի և հաղթանակի կամ-
քով: Մենք գնում ենք դեպի կոմունիզմը, և մեզ հետ
դեպի պայծառ ապագան ենք տանում այն ամեն ար-
ժեքավոր, ինչ ստեղծել են ժողովրդական հանձարն
ու անցյալ դարերի ստեղծագործ մտքերը: Այդ կուլ-
տուրական ժառանգութեան մեջ իր պատվավոր աեղն է
գրավում հայ ժողովրդի հերոսական եպոսը— «Սասուն-
ցի Դավիթ»-ը:

«Սասունցի Դավիթ»-ի հորըյանը դարձավ Սոր-
հուրդների ամբողջ յերկրի այսորվա ակտուալ մի ի-
րադարձութուն:

Ս ենք գլխում ենք անցյալին վոչ թե թանգարա-
նային հիացմունքով, այլ այն բանի համար, վոր
անցյալի փորձի վրա հենվելով ստեղծենք նորը:

Մենք կառուցում ենք կոմունիստական հասարա-

կություն և կկառուցենք այն: Դրան յերաշխիք է մեր
կուսակցությունը, դրան յերաշխիք է մեծ Ստալինը
(ժափահարություններ):

Կեցցեն յերջանիկ և իրավահավասար խորհրդային
ժողովուրդները:

Կեցցեն հայ ժողովուրդը:

Կեցցեն ժողովուրդների ստալինյան բարեկամու-
թյունը:

Թող ապրի և բարգավաճի մեր մեծ և անպարտելի
հայրենիքը:

Կեցցեն սոցիալիստական հաղթանակների հանձարեղ
վարպետ ՄՍՍԼԻՆԸ:

(Յերկարտեկ ժափահարություններ):

Ц. 1940 г.
Акт № 12/1
Вкладн. л.

Պատ. խմբագիր՝ Հ. Մելիքյան
Տեխ. խմբագիր՝ Ստ. Ալթունյան
Սրբագրիչներ՝ Բ. Ղուկասյան, Ա. Արզաբանյան

Գլավիտի լիազոր՝ Զ—1032 Հրատ. № 5085.

Պատվեր 859. Տիրաժ 2000.

Թուղթ 62×94. Տպագր. 2 մամ.

Մեկ մամ. 25,000 նշան.

Հանձնված է արտադրության 29 նոյեմբերի
1939 թ.

Ստորագրված է տպագրության համար 2 հուն-
վարի 1940 թ.

Պետհրատի 1 տպարան, Յերևան, Լենինի 65

« Ազգային գրադարան

NL0373290

ԳԻՆԸ 1 Ռ.

63.984

A P.M.

2-5259₂

В. Кирпотин
Великий эпос армянского народа
„Давид Сасунский“
Гиз Арм. ССР, Ереван, 1940 г.